

Porotalouden sopeutumiskyvyn osatekijöitä laitumilta hallintoon

Ilona Mettiäinen

Arktinen keskus, Lapin yliopisto

CLIMINI-loppuseminaari 23.5.2023 Arktikum

”Miten porotalous elää ja muuttuu muuttuvassa ilmastossa?”

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehityksen rahasto

ARKTINEN KESKUS
Lapin yliopisto

ILMATIETEEN LAITOS

Sopeutumiskyvyn osatekijöitä

- Pärjäämisen mentaliteetti, kulttuuri
- Perinteinen tieto, ammattitaito, poronhoitotavat
- Taloudelliset resurssit, taloudellinen sopeutumiskyky
- Rakenteet ja välineet
- Yhteistyösuhteet, organisoituminen
- Toimintaympäristö mm. maankäyttö, hallintokulttuuri
- Hallinto ja ohjauskeinot, sopeutumisen suunnittelu

Pärjäämisen mentaliteetti osa poronhoidon mielenmaisemaa

- ”Pakko pärjätä”, *birgen*
- Pakko löytää keinot toimia erilaisissa olosuhteissa
- Toisaalta pärjääminen on usein hetkittäistä, kulloisiinkin olosuhteisiin reagointia; ad hoc – tyylin ratkaisuja
 - Myös suunnittelu ja ennakoivat toimenpiteet ovat tarpeen

Perinteinen tieto

- Poronhoitajien perinteinen tieto koskee esim.
 - Oman paliskunnan ja tokkakunnan alueita ja niiden laidunominaisuuksia
 - Poronhoitotapoja, selviytymiskeinoja eri tilanteissa
 - Luonnon tuntemus, sääolojen tuntemus
- Perinteisen tiedon siirtyminen seuraaville sukupolville
- Ilmastonmuutos haastaa perinteistiedon
 - Esim. heikkenevät jääolosuhteet -> entiset kulkureitit eivät ehkä turvallisia
- Poronhoitotavat muuttuvat muuttuvissa olosuhteissa

Osaaminen ja poronhoitotavat

- Kaikenlaisissa olosuhteissa toimiminen on osa poronhoitajan työtä ja ammattitaitoa
- Perinteistieto ja oman paliskunnan laidunmaiden tuntemus jne. auttavat
- Paliskunnissa on jo kehitetty monenlaisia keinoja toimia vaikeissa olosuhteissa
 - Hyvien käytänteiden tunnistaminen
 - Hyvistä käytänteistä kannattaa kertoa toisillekin
 - Kannattaa ottaa oppia ja soveltaa näitä oman paliskunnan olosuhteisiin

Taloudellinen sopeutumiskyky

- Elinkeino oma kannattavuus olennaisessa osassa
- Omat säästöt tai paliskuntakohtaiset rahastot mahdollistaisivat tuhoja ennaltaehkäiseviä toimia ilman pitkiä hakuprosesseja
- Hätätilanteessa tarvitaan kelkkoja ja mönkijöitä, bensaa, rehua,...
- Porotuholain korvaukset tulivat viiveellä; poroja on voinut ehtiä kuolla ja tulla konkurssseja
- Yhteiskunnan ”pelastusrenkaat” eivät sovellu? Esim. toimeentulotuki
- Monielinkeinoisuus; ”ei kaikki munat samassa korissa”
 - Esimerkiksi matkailu tärkeä lisäelinkeino monissa poroperheissä, mutta ei kaikille ja kaikkialla realistinen vaihtoehto
 - Myös monielikeinoiseen poroperheeseen voi iskeä kriisi, kuten vaikeiden olosuhteiden talvi + koronapandemia –yhdistelmä

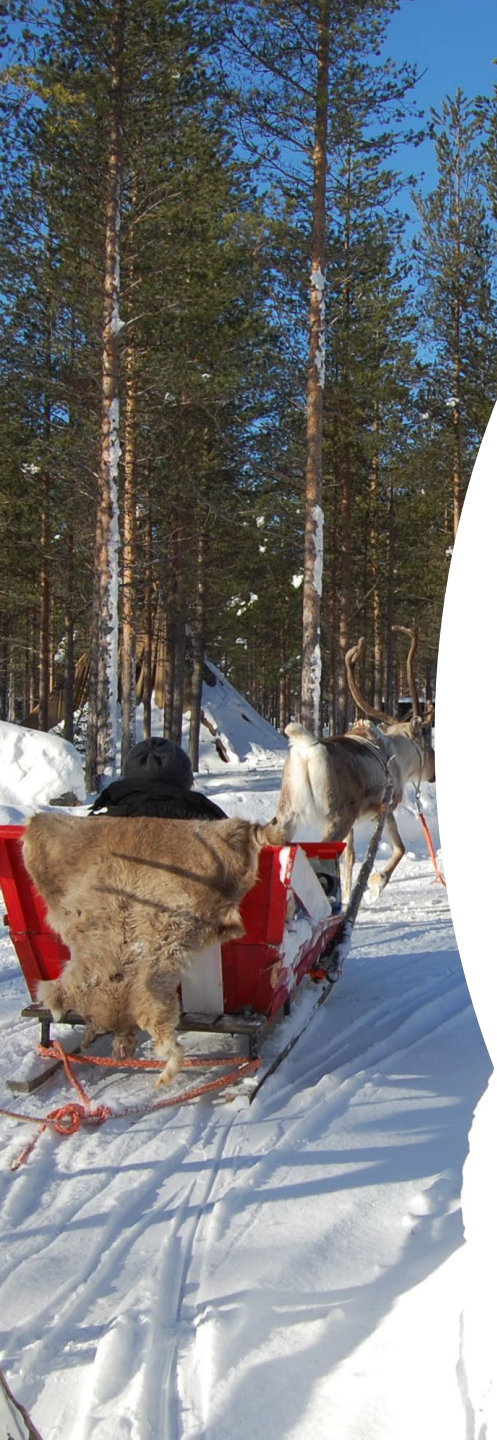
Miten hallinto tukee poronhoidon sopeutumista? Ohjauskeinoja

- Lainsäädäntö
- Kansallinen sopeutumissuunnitelma 2030
- Maakunnalliset ilmastostrategiat ja –tiekartat
- Aluekehitysohjelmat
- Maakuntakaavoitus
- Metsähallituksen luonnonvarasuunnittelu
- Jne.

Porotalouden ilmastosopeutuminen alueellisissa -strategioissa ja -ohjelmissa

- Porotaloutta käsitellään vaihtelevasti poronhoitoalueen maakuntien ilmastostrategioissa ja –tiekartoissa, aluekehitysohjelmissa, Green Deal –ohjelmissa jne.
- Maakunnalliset ilmastostrategiat:
 - Lapissa poronhoidon säilyminen yksi tavoitteista
 - Kainuussa ei mainita poronhoitoa, mutta siihen liittyviä asioita käsitellään; tuulivoima
 - Pohjois-Pohjanmaan vanhassa ilmastostrategiassa porotalous mukana; uudessa ilmastotiekartassa ei mainita porotaloutta erikseen

Maakuntakaavoitus

- Maakuntakaavoituksessa poronhoitoa tarkasteltu vaihtelevasti; todetaan että edellytykset taattava
 - Lapissa uusi käytäntö tarkastella vaikutuksia poronhoitoon paliskunnittain
 - Kaavaselostuksissa ilmastonmuutosnäkökulmana vahvasti esim. tuulivoimaa, jolla vaikutuksia poronhoitoon
 - Tarvetta saada poronhoidon paikkatietoa tärkeistä laitumista; lähteitä jo nyt mm. TOKAT; jatkossa HKS?
- Poronhoidon ilmastosopeutumista ei suoranaaisesti juurikaan käsitellä kaavaselostuksissa
- Esimerkiksi ekologiset yhteydet voivat edistää myös poronhoidon edellytyksiä

Hoito- ja käyttösuunnitelmat HKS

- Keväällä 2023 pilotointivaiheessa oleva ohjauskeino porotaloudelle
- Tavoite edistää porolaidunten kestäväää käyttöä
- Voi olla merkittävä rooli paliskuntien ilmastosopeutumisen tukemisessa ja suunnittelemisessa
- Paliskunnille tarvitaan tukea HKS laadintaan
- HKS:n roolia tarkennettava suhteessa porotaloudelle mahdollisesti laadittavan ilmastostrategian kanssa: *”Ettei kävisi niin, että yhden paperin pitäisi yli 50 paliskunnalle sopia sekä ilmastostrategiaksi että laidunten käyttösuunnitelmaksi.”*

Porovahinkolaki (1)

- Porotuholain soveltamisesta saatiin ensimmäiset kokemukset 2019-2020 talven myötä
- Hidas, kankea, monimutkainen prosessi
- Korvaukset jälkikäteen, huomattava viive
- Laki ei mahdollista ennakoivan, tuhoja ennaltaehkäisevän toiminnan rahoittamista vaan vasta todennettujen vahinkojen korvaamista

Porovahinkolaki (2)

- Haastattelujen perusteella porovahinkolaki koettiin laajasti soveltumattomaksi siihen tilanteeseen, jossa sitä ensimmäistä kertaa käytettiin
- Ei ohjaa sopeutumisen suunnitteluun eikä reaktiiviseksi työkaluksi vaikeiden olosuhteiden kohdatessa; ennaltaehkäisy olisi järkevämpää
- Mallia Norjasta?

Porotaloudelle ilmastotiekartta tai –strategia (1)

- Varsin suuri yksimielisyys siitä, että porotalous tarvitsee oman ilmastostrategian, ilmastotiekartan tai sopeutumissuunnitelman
- Tärkeää kytkeminen muuhun Suomen sopeutumistyöhön ja –suunnitteluun
- Käsiteltäviä asioita sopeutuminen ja hillintä; sopeutumisrahaston perustaminen; toimenpiteiden hankkeistus

Porotaloudelle ilmastotiekartta tai –strategia (2)

- Tärkeää **poronhoitajien aktiivinen panos ja osallisuus laadintaprosessissa**, jotta ilmastotiekartasta tulee osuva ja hyödyllinen ja jotta siihen sitoudutaan
- Poronhoitoalueen eri osien näkökulmat huomioon; samat keinot eivät ehkä sovellu joka paikassa

Kiitos!

Ilona Mettiäinen
Arktinen keskus, Lapin yliopisto
ilona.mettiainen@ulapland.fi

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

ARKTINEN KESKUS
Lapin yliopisto

ILMATIETEEN LAITOS

